

IV. PSICHOLOGIJA

VALSTYBINIAME IR PRIVAČIAME SEKTORIUJE DIRBANČIŲ ŽMONIŲ GYVENIMO TIKSLŲ ANALIZĖ

Laura Rimkutė

Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, Psichologijos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 4620
Elektroninis paštas laura@biuras.lt

Dr. Jolanta Sondaitė

Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, Psichologijos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 4620
Elektroninis paštas jsondait@mruni.lt

*Pateikta 2007 m. rugsėjo 10 d.
Parengta spausdinti 2007 m. lapkričio 14 d.*

Santrauka

Šiame straipsnyje nagrinėjami valstybiniame ir privačiame sektoriuose dirbančių žmonių gyvenimo tikslai bei jų patiriama subjektyvi gerovė. Tyrime dalyvavo 122 žmonės, dirbantys valstybiniame arba privačiame sektoriuje.

Tiriamųjų gyvenimo tikslai buvo nustatomi naudojantis K. Salmela-Aro ir J. E. Nurmi (2000) sukurtu „Gyvenimo tikslų klausimynu“. Subjektyvi gerovė buvo matuojama Pasitenkinimo gyvenimu skale (Satisfaction With Life Scale), kurią 1993 metais sukūrė W. Pavotas ir E. Dieneris (Diener, 2000). Rezultatai parodė, kad valstybiniame sektoriuje dirbantys žmonės dažniau sau kelia su sveikata, gera fizine būkle, rūpinimusi savo sveikata susijusius tikslus nei tai daro privačiame sektoriuje dirbantys žmonės. Dirbantieji valstybiniame sektoriuje yra labiau orientuoti į su tėvais, broliais, seserimis ar giminaičiais susijusius tikslus nei dirbantieji privačiame sektoriuje. Privačiame sektoriuje dirbantys žmonės dažniau sau kelia su intymiais santykiais, santuoka, gyvenimu kartu/nesusituokus, šeima, vaikais susijusius tikslus, nei tai daro valstybiniame sektoriuje dirbantys žmonės. Subjektyvios gerovės skirtumų, priklausančių nuo darbo sektoriaus, nenustatyta. Privačiame sektoriuje dirbantys žmonės yra labiau įsipareigoję su karjera susijusiam tikslui ir yra labiau pažengę šio tikslo įgyvendinimo procese nei dirbantieji valstybiniame sektoriuje.

Pagrindinės sąvokos: gyvenimo tikslai, subjektyvi gerovė.

Gyvenimo tikslai – su ateitimi susiję vaizdai to, ko žmonės siekia savo dabartiniame gyvenimo etape ir ko jie tikisi sulaukti ar išvengti skirtingose gyvenimo srityse (Salmela-Aro, Nurmi, 2004). Kai kurie autoriai gyvenimo tikslus dar vadina asmeniniais tikslais (Nurmi, 1991).

Pasauliniame kontekste gyvenimo tikslai yra svarbus ir reikšmingas tyrimų objektas. Nemažai mokslininkų gilinasi į žmonių sau keliamus tikslus ir nagrinėja juos pačiais įvairiausiais aspektais. Didžioji dauguma šios srities specialistų sutaria, jog su gyvenimo tikslais yra susijusi žmonių motyvacija, subjektyvi gerovė ir kiti svarbūs veiksniai, pavyzdžiui, sveikata (Michalak, Holtforth, 2006). Yra atliekami tyrimai norint nustatyti, nuo ko priklauso sėkmingas sau išsikeltų tikslų įgyvendinimas, analizuojama, kokią įtaką žmogui daro tarpusavy konfliktuojantys arba vienas kitą papildantys tikslai. Organi-

zacinės psichologijos specialistai analizuoja, kiek darbuotojų sau keliami tikslai turi įtakos jų atliekamo darbo efektyvumui (Locke, Latham, 1990). Apskritai analizuojama, kiek tikslų sudėtingumas veikia žmones ir jų pasiekiamus rezultatus. Dažnai nagrinėjama, kaip gyvenimo tikslai iš esmės turi įtakos žmonių laimingumui. Taip pat nemažai tyrimų yra skirta užfiksuoti, kokios orientacijos yra būdingos tam tikru gyvenimo laikotarpiu, kiek gyvenimo tikslai priklauso nuo amžiaus (Salmela-Aro, Nurmi, 1997).

K. M. Sheldon ir A. J. Elliott (1998) teigimu, įsitraukimas į tikslų įgyvendinimą priklauso nuo to, kiek asmeniškai tie tikslai yra išsikelti. Šių autorių manymu, kai kurie tikslai, kurių siekia žmonės, nėra jų pačių išsikelti. Autonomiškumas išsikeliant tikslus lemia įsitraukimą į jų įgyvendinimą. Stipri motyvacijos kontrolė nedaro įtakos įsitraukimui į savo tikslų įgyvendinimą. J. C. Wofford ir jo bendradarbių (1992) manymu, įsitraukimas į tikslų įgyvendinimą yra susijęs su tikslų pasiekimu, t. y. pasiekiami yra tie tikslai, į kurių įgyvendinimą žmonės iš tikrųjų įsitraukia. Be to, įsitraukimui į tikslų įgyvendinimą turi įtakos asmens efektyvumas, rezultatai, kurių tikimasi, ir tikslų sudėtingumas.

H. M. Kehras (2003) tyrė, kaip asmeninių tikslų konfliktai gali veikti subjektyvią vadybininkų gerovę bei naujai išsikeliamų tikslų įgyvendinimo sėkmingumą. Tarpusavyje konfliktuojantys tikslai gali būti iliustruoti pavyzdžiu, kai žmogui yra svarbi karjera darbe ir noras daugiau laiko praleisti su šeima. Šie du tikslai yra konfliktuojantys tarpusavyje, nes norint padaryti karjerą reikia daugiau laiko praleisti darbe, o šeimai laiko nebelieka. Taigi H. M. Kehras (2003) nustatė, jog tarpusavy konfliktuojantys tikslai vadybininkams trukdo įgyvendinti naujai išsikeltus tikslus, tačiau nemažina subjektyvios gerovės. Vis dėlto subjektyvi gerovė didėjo, kai asmeniniai tikslai buvo įgyvendinami.

Gyvenimo tikslus darbo aplinkoje tyrinėjo B. S. Wiese'as ir A. M. Freundas (2005). Šie mokslininkai trejus metus tyrė jaunų profesionalių darbuotojų gyvenimo tikslus. Buvo išskirti keturi konstruktai: tikslų sudėtingumas, įsitraukimas į darbą, pozityvios fantazijos ir tikslų pažanga asmeninėse srityse, autorių manymu, galintys turėti įtakos ryšiui tarp tikslų pažangos ir gerovės didėjimo. Longitudinio tyrimo rezultatai parodė, kad tikslų sudėtingumas yra svarbiausias veiksnys. Jis turėjo įtakos visų kitų kriterijų pokyčiams, t. y. tik tų suaugusiųjų, kurie savo tikslus vertino kaip sunkiai pasiekiamus, buvo pastebėti pozityvių ir negatyvių afektų, pasitenkinimo darbu ir subjektyvios sėkmės darbe pokyčiai trejų metų laikotarpiu.

G. Pomaki, S. Maesas ir L. Doestas (2004) taip pat tyrinėjo žmonių tikslus darbe. Šie mokslininkai gilinasi, kaip tikslų įgyvendinimo pažanga susijusi su darbe patiriamais distresu ir gerove. Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad disfunkcionalūs darbo tikslų aspektai (tikslų konfliktai ir neigiamos emocijos, susijusios su šiais tikslais) tiesiogiai koreliuoja su darbe patiriamu distresu. Funkcionalūs darbo tikslų aspektai (tikslų efektyvumas, tikslų ir įsitikinimų atitiktis bei su tikslais susijusios teigiamos emocijos) siejasi su darbe patiriama gerove.

K. Salmela-Aro ir J. E. Nurmi (2004) tyrė, kokius tikslus sau kelia Suomijos viešojo sektoriaus darbuotojai ir kaip šie tikslai yra susiję su jų motyvacija dirbti bei subjektyvia gerove. Tyrimo rezultatai parodė, jog orientacija į darbą yra susijusi su perdegimu ir negalėjimu dirbti, į save nukreipti tikslai siejasi su perdegimu ir depresija, o su pomėgiais ir sveikata susiję tikslai siejasi su dideliu pasitenkinimu gyvenimu.

T. S. Palys ir B. R. Little'as (1983) tirdami, kaip pasitenkinimas gyvenimu yra susijęs su gyvenimo tikslais, nustatė, kad didelis pasitenkinimas gyvenimu yra susijęs su įsitraukimu į trumpalaikių, bet svarbių tikslų, kurie teikia daug džiaugsmo ir yra gana sudėtingi, įgyvendinimą. Taip pat didelis pasitenkinimas gyvenimu siejasi su socialinio tinklo, kai dalijamasi savo tikslais ir jaučiamas aplinkinių palaikymas įgyvendinant tikslus, buvimu.

J. C. Brunsteinas, O. C. Schultheiss'as, R. Grassmann'as (1998) tirdami studentus nustatė, kaip subjektyvi gerovė yra susijusi su asmeninių tikslų derėjimu arba prieštaravimu tarpusavyje. Šių mokslininkų tyrimo rezultatai parodė, kad studentai, kasdien gerai vertinantys savo subjektyvią gerovę, turi išsikėlę tarpusavy derančius tikslus, priešingai nei tie, kurių tikslai nedera tarpusavyje. Taip pat buvo nustatyta, kad didelis įsitraukimas į tarpusavyje derančius tikslų sprendimą ir aukštas šių tikslų įgyvendinimo lygmuo labiausiai turėjo įtakos subjektyviai gerovei. Šie tyrimų rezultatai iš esmės patvirtina R. A. Emmonso (1986) tyrimo rezultatus, rodančius, jog išsikeltų tikslų svarba ir jų suderinamumas tarpusavyje yra daugiausia įtakos pasitenkinimui gyvenimu turintys veiksniai.

J. C. Brunsteinas (1993) tyrinėjo gyvenimo tikslų sąsajas su subjektyvia studentų gerove trimis aspektais: įsitraukimu į tikslų įgyvendinimą, tikslų galimybės būti įgyvendintais ir tikslų įgyvendinimo pažanga. Šio tyrimo metu buvo nustatyta, kad didelis įsitraukimas į savo tikslų įgyvendinimą sumažina tikslų galimybių būti įgyvendintiems poveikį subjektyviai gerovei (t. y. kuo labiau žmogus įsitraukia į tikslų įgyvendinimą, tuo mažiau mažos tikslų įgyvendinimo galimybės kenkia jo subjektyviai gerovei). Taip pat nustatyta, kad pažanga įgyvendinant tikslus slopina kitų dviejų aspektų (įsitraukimo į tikslų įgyvendinimą ir tikslų galimybių būti įgyvendintiems) sąveikos poveikį subjektyviai gerovei.

Lietuvoje gyvenimo tikslų tema moksliniuose tyrimuose kol kas dar nėra populiari. Čia dar nėra plačiai ieškoma gyvenimo tikslų sąsajų su subjektyvia žmonių gerove, motyvacija dirbti, sveikata ar kitais aspektais. Lietuvoje buvo tyrinėti vaikinių ir merginų ateities tikslai ir baimės (Sondaitė, 2001) bei skirtingų akademinų pasiekimų paauglių ateities tikslai ir baimės (Sondaitė, 2002).

Šio straipsnio tikslas – paanalizuoti valstybiniame ir privačiame sektoriuose dirbančių žmonių tikslus bei nustatyti jų patiriamą subjektyvią gerovę. Tarptautiniame ir Lietuvos kontekste nauja tai, kad iki šiol nebuvo gilinamasi į privačiame ir valstybiniame sektoriuose dirbančių žmonių gyvenimo tikslus. Gyvenimo tikslai bei subjektyvi gerovė šiais aspektais dar nebuvo nagrinėjami. Keliamos prielaidos, kad: a) privačiame ir valstybiniame sektoriuose dirbančių žmonių gyvenimo tikslai skiriasi, b) su karjera susijusio tikslo savybės valstybiniame ir privačiame sektoriuose dirbančių žmonių skiriasi.

Tyrimo metodika

Tiriamieji

Tyrimo dalyvavo 122 žmonės, dirbantys valstybiniame arba privačiame sektoriuje, kurių amžius buvo nuo 16 iki 58 metų (21 vyras ir 101 moteris), savanoriškai sutikę dalyvauti tyrime. Siekiant išanalizuoti tirtas grupes buvo surinkti duomenys apie tiriamųjų amžių, išsilavinimą, šeiminių padėčių ir darbo sektorių. Tirtų asmenų pasiskirstymas pagal lytį: vyrų – 17,2%, moterų – 82,8 %. Tirtų asmenų pasiskirstymas pagal darbo sektorių: valstybiniame sektoriuje dirba 53,3% tiriamųjų, privačiame sektoriuje – 46,7% tiriamųjų. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal išsilavinimą: nebaigtas vidurinis – 0,8 %, vidurinis – 2,5 %, spec. vidurinis/aukštesnysis – 8,2 %, aukštasis neuniversitetinis – 4,9%, aukštasis universitetinis – 70,5%, šiuo metu studijuojantys – 13,1%.

Tyrimo metodai

Tiriamųjų gyvenimo tikslai buvo nustatomi naudojantis K. Salmela-Aro ir J. E. Nurmi (2000) sukurto „Gyvenimo tikslų klausimynu“. Pildant klausimyną tiriamųjų prašoma išvardyti keturis savo asmeninius tikslus ir priskirti kiekvieną jų kuriai nors iš toliau pateikiamų sričių. Klausimyne pasirinkti pateikiamos tokios sritys:

1. Mokykla, išsilavinimas, kursai, diplomo gavimas.
2. Darbas, profesija, nedarbas.
3. Intymūs santykiai, santuoka, gyvenimas kartu/nesusituokus, šeima, vaikai.
4. Sveikata, gera fizinė būklė, rūpinimasis savo sveikata.
5. Pomėgiai, laisvalaikis, treniruotės.
6. Asmeniniai aspektai, asmeninis vystymasis ir augimas, asmeniniai rūpesčiai ir jausmai, asmenybė.
7. Tėvai, seserys, broliai, giminaičiai.
8. Draugai, tos pačios socialinės grupės žmonės, socialiniai aspektai.
9. Turtas, gyvenimo lygis, ekonominiai aspektai, pinigai, finansai, skolos.
10. Kita, kas?

Paskui yra prašoma peržvelgti savo surašytus tikslus ir ant toliau esančios linijos užrašyti vieną tikslą, susijusį su karjera. Jei ankstesniame tikslų sąrašė nėra nė vieno tikslo, susijusio su karjera, prašoma sugalvoti naują tikslą. Toliau šis su karjera susijęs tikslas yra vertinamas septynių balų skale pateikiant su tikslu susijusius klausimus. Šis su karjera susijusio tikslo vertinimas turi dvi skales: tikslo svarbumą ir tikslo įgyvendinimo lygmenį. Šiame darbe naudojantis surinktais duomenimis buvo patikrintas skalių suderinamumo rodiklis pagal Cronbach *alpha*. Duomenys parodė, kad įsipareigojimo tikslui skalės Cronbach *alpha* = 0,80, o tikslo įgyvendinimo pažangos skalės Cronbach *alpha* = 0,63.

Subjektyvus gerovės išgyvenimas buvo matuojamas Pasitenkinimo gyvenimu skale (Satisfaction With Life Scale), kurią 1993 metais sukūrė W. Pavotas ir E. Dieneris (Diener, 2000). Šios skalės autoriai leidžia versti ir naudoti klausimyną moksliniams tyrimams be atskiro prašymo. Skalę sudaro 5 teiginiai, kiekvienas jų vertinamas 7 balų skale nuo „visiškai nesutinku“ iki „visiškai sutinku“.

Tyrimo eiga

Tiriamieji buvo pasirinkti patogiosios atrankos būdu, jiems savanoriškai sutikus dalyvauti. Tyrimas vyko anketinės apklausos būdu. Tiriamiesiems buvo išdalytos anketos arba buvo paprašyta užpildyti anketą internetu. Visiems buvo pateiktos tikslios užduočių instrukcijos, paaiškintas tyrimo tikslas, rezultatų panaudojimas.

Rezultatai

Tiriant privačiame ir valstybiniame sektoriuose dirbančių žmonių tikslus buvo skaičiuoti tikslų pasirinkimo dažniai abiejose tiriamųjų grupėse. Naudojant Chi kvadrato testą patikimi rezultatai gauti trijose gyvenimo tikslų sričių grupėse: a) su sveikata, gera fizine būkle, rūpinimusi savo sveikata susijusių tikslų, b) su tėvais, seserimis, broliais ir giminaičiais susijusių tikslų, c) su draugais, tos pačios socialinės grupės žmonėmis, socialiniais aspektais susijusių tikslų. Statistiškai reikšmingi skirtumai pastebėti su sveikata ir su giminaičiais susijusiose srityse. Sveikata, gera fizinė būklė, rūpinimasis savo sveikata buvo daug dažniau sau keliami tikslai valstybiniame sektoriuje dirbančių žmonių nei dirbančiųjų privačiame sektoriuje. Valstybiniame sektoriuje dirbantys žmonės taip pat dažniau sau kėlė su tėvais, seserimis, giminaičiais, broliais susijusius tikslus nei dirbantieji privačiame sektoriuje. Statistiškai reikšmingų skirtumų su draugais, tos pačios socialinės grupės žmonėmis, socialiniais aspektais susijusiais tikslais valstybiniame ir privačiame sektoriuose dirbančių žmonių nenustatyta. Patikimi gyvenimo tikslų sričių dažniai pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė. Valstybiniame ir privačiame sektoriuose dirbančių žmonių gyvenimo tikslų sričių dažnis (N=122)

Gyvenimo tikslų sritis	Sektorius				p reikšmė	χ ² reikšmė
	valstybinis (N=65)		privatus (N=57)			
	dažnis	tikėtinas dažnis	dažnis	tikėtinas dažnis		
<i>Sveikata, gera fizinė būklė, rūpinimasis savo sveikata</i>	30	21,8	11	19,2	0,00**	9,82♦
<i>Tėvai, seserys, broliai, giminaičiai</i>	14	10,1	5	8,9	0,05*	3,76♦
Draugai, tos pačios socialinės grupės žmonės, socialiniai aspektai	9	10,1	10	8,9	0,57	0,32♦

♦ Chi kvadrato testo rezultatai patikimi – bent 80% dažnių lentelės ląstelių tikėtini dažniai yra ne mažesni kaip 5 arba tikėtinas dažnis bet kurioje lentelės ląstelėje yra ne mažesnis kaip 1, stebėjimų skaičius yra ne mažesnis kaip 30.

* p ≤ 0,05

** p ≤ 0,01

Siekiant palyginti kitas septynias valstybiniame ir privačiame sektoriuose dirbančių žmonių gyvenimo tikslų sritis, naudotas Mann'o ir Whitney U testas. Statistiškai reikšmingi skirtumai nustatyti su intymiais santykiais, santuoka, gyvenimu kartu/nesusituokus, šeima, vaikais susijusių tikslų srityje. Pastebėta, kad intymūs santykiai, santuoka, gyvenimas kartu/nesusituokus, šeima, vaikai yra svarbesni privačiame sektoriuje dirbantiems žmonėms (M=0,86, SD=0,55) nei tiems, kurie dirba valstybiniame sektoriuje (M=0,63, SD=0,49). Gyvenimo tikslų sričių pasirinkimas pagal tiriamųjų darbo sektorių pateiktas 2 lentelėje.

2 lentelė. Gyvenimo tikslų sričių pasirinkimas pagal tiriamųjų darbo sektorių (naudojant Manno ir Whitney'o U testą) (N=122)

Gyvenimo tikslų sritis	Sektorius	M	SD	Z reikšmė	p reikšmė
Mokykla, išsilavinimas, kursai, diplomo gavimas	Valstybinis (N=65)	0,51	0,71	-1,29	0,20
	Privatus (N=57)	0,37	0,65		
Darbas, profesija, nedarbas	Valstybinis (N=65)	0,62	0,55	-0,37	0,71
	Privatus (N=57)	0,67	0,61		
<i>Intymūs santykiai, santuoka, gyvenimas kartu/nesusituokus, šeima, vaikai</i>	Valstybinis (N=65)	0,63	0,49	-2,25	0,03*
	Privatus (N=57)	0,86	0,55		
Pomėgiai, laisvalaikis, treniruotės	Valstybinis (N=65)	0,31	0,53	-0,48	0,63
	Privatus (N=57)	0,25	0,43		
Asmeniniai aspektai, asmeninis vystymasis ir augimas, asmeniniai rūpesčiai ir jausmai, asmenybė	Valstybinis (N=65)	0,49	0,56	-0,79	0,43
	Privatus (N=57)	0,70	0,93		
Turtas, gyvenimo lygis, ekonominiai aspektai, pinigai, finansai, skolos	Valstybinis (N=65)	0,48	0,50	-0,42	0,68
	Privatus (N=57)	0,56	0,66		
Kita	Valstybinis (N=65)	0,05	0,21	-0,16	0,87
	Privatus (N=57)	0,05	0,23		

* p ≤ 0,05

Nagrinėjant su karjera susijusio tikslo savybes buvo lyginami to tikslo savybių vidurkiai. Statistiškai reikšmingi skirtumai buvo nustatyti abiejose subskalėse. Rezultatai parodė, kad įsipareigojimas

tiksliui yra didesnis privačiame sektoriuje dirbančių žmonių ($M=12,44$, $SD=1,24$) nei dirbančiųjų valstybiniame sektoriuje ($M=10,72$, $SD=2,92$). Tikslo įgyvendinimo pažanga taip pat didesnė privačiame sektoriuje dirbančių žmonių ($M=11,00$, $SD=1,69$) nei dirbančiųjų valstybiniame sektoriuje ($M=9,69$, $SD=2,52$). Valstybiniame ir privačiame sektoriuose dirbančių žmonių su karjera susijusio tikslo savybių vidurkiai pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė. Valstybiniame ir privačiame sektoriuose dirbančių žmonių su karjera susijusio tikslo savybių vidurkiai (naudojant *Stjudento t* kriterijų) ($n=122$)

Su karjera susijusio tikslo savybės	Sektorius				<i>t</i> reikšmė	<i>p</i> reikšmė
	valstybinis (N=65)		privatus (N=57)			
	M	SD	M	SD		
<i>Įsipareigojimas tikslui</i>	10,72	2,92	12,44	1,24	-4,12	0,00**
<i>Tikslo įgyvendinimo pažanga</i>	9,69	2,52	11,00	1,69	-3,32	0,00**

** $p \leq 0,01$

Ieškant sąsajų tarp su karjera susijusio tikslo savybių ir subjektyvios gerovės buvo nustatyta statistiškai reikšmingų tiek privačiame, tiek valstybiniame sektoriuose dirbančių žmonių koreliacijų. Nustatyta, jog valstybiniame sektoriuje dirbančių žmonių subjektyvi gerovė teigiamai koreliuoja su įsipareigojimu su karjera susijusiam tikslui ($r=0,30$) bei su tikslo įgyvendinimo pažanga ($r=0,49$). Kuo labiau valstybiniame sektoriuje dirbantys žmonės yra įsipareigoję savo su karjera susijusiam tikslui, tuo didesnė yra jų subjektyvi gerovė. Taip pat kuo jie yra labiau pažengę tą tikslą įgyvendindami, tuo didesnė yra jų subjektyvi gerovė. Be to, tikslo įgyvendinimo procesas teigiamai koreliuoja su įsipareigojimu tam tikslui ($r=0,54$), t. y. kuo labiau žmogus pažengęs įgyvendindamas tikslą, tuo labiau jis yra jam įsipareigojęs, arba atvirkesnis. Valstybiniame sektoriuje dirbančių žmonių su karjera susijusio tikslo savybių ir subjektyvios gerovės sąsajos pateiktos 4 lentelėje.

4 lentelė. Valstybiniame sektoriuje dirbančių žmonių su karjera susijusio tikslo savybių ir subjektyvios gerovės sąsajos (N=65)

	Įsipareigojimas tikslui	Tikslo įgyvendinimo pažanga
Subjektyvi gerovė	0,30*	0,49**
Įsipareigojimas tikslui		0,54**

* $p \leq 0,05$

** $p \leq 0,01$

Privačiame sektoriuje dirbančių žmonių subjektyvi gerovė teigiamai koreliuoja su įsipareigojimu su karjera susijusiam tikslui ($r=0,34$), t. y. kuo labiau žmonės yra įsipareigoję savo su karjera susijusiam tikslui, tuo didesnė yra jų subjektyvi gerovė. Privačiame sektoriuje sąsajų tarp subjektyvios gerovės ir tikslo įgyvendinimo pažangos nenustatyta, taip pat kaip ir tarp įsipareigojimo tikslui ir tikslo įgyvendinimo pažangos. Privačiame sektoriuje dirbančių žmonių su karjera susijusio tikslo savybių ir subjektyvios gerovės sąsajos pateiktos 5 lentelėje.

5 lentelė. Privačiame sektoriuje dirbančių žmonių su karjera susijusio tikslo savybių ir subjektyvios gerovės sąsajos (N=57)

	Įsipareigojimas tikslui	Tikslo įgyvendinimo pažanga
Subjektyvi gerovė	0,34*	0,19
Įsipareigojimas tikslui		-0,03

* $p \leq 0,05$

Apdorojant duomenis buvo lyginami ir subjektyvios gerovės vidurkiai atsižvelgiant į darbo sektorių, tačiau statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta. Privačiame ir valstybiniame sektoriuose dirbančių žmonių subjektyvi gerovė nesiskiria.

Analizuojant gyvenimo tikslų ir subjektyvios gerovės sąsajas valstybiniame sektoriuje dirbančių žmonių buvo naudojamas Pirsono koreliacijos koeficientas. Atlikta analizė parodė, jog egzistuoja trys statistiškai reikšmingi ryšiai tarp valstybiniame sektoriuje dirbančių žmonių gyvenimo tikslų. Nestipri, tačiau statistiškai reikšminga neigiama dvipusė koreliacija pastebėta tarp išsilavinimo ir sveikatos tikslų sričių ($r=-0,36$). Remiantis šiais duomenimis galima teigti, jog labiau į išsilavinimą besiorientuojantys

valstybiniame sektoriuje dirbantys žmonės kelia sau mažiau su sveikata susijusių tikslų, arba atvirkščiai. Iš rezultatų taip pat matyti, kad į išsilavinimą besiorientuojantys valstybiniame sektoriuje dirbantys žmonės kelia sau mažiau su asmeniniais aspektais susijusių tikslų ($r=-0,40$). Silpna, tačiau statistiškai reikšminga neigiama dvipusė koreliacija nustatyta ir tarp šeimos bei laisvalaikio tikslų. Daugiau su šeima susijusių asmeninių tikslų turintys žmonės mažiau sau kelia su laisvalaikiu susijusių tikslų ($r=-0,28$). Subjektyvios gerovės sąsajų su gyvenimo tikslų sritimis nenustatyta. Valstybiniame sektoriuje dirbančiųjų gyvenimo tikslų sričių ir subjektyvios gerovės ryšiai pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė. Valstybiniame sektoriuje dirbančių žmonių gyvenimo tikslų sričių ir subjektyvios gerovės ryšiai (taikytas Pirsono r koreliacijos koeficientas) (N=65)

	Nr.2	Nr.3	Nr.4	Nr.5	Nr.6	Nr.7	Nr.8	Nr.9	Nr.10	Subjektyvi gerovė
Nr.1 Išsilavinimas	-,13	-,22	-,36(**)	-,09	-,40(**)	-,17	-,04	-,08	,05	-,01
Nr.2 Darbas		-,07	-,03	-,12	-,19	-,04	-,13	-,06	-,11	,16
Nr.3 Šeima			,01	-,28(*)	-,01	-,22	-,06	-,04	,02	,14
Nr.4 Sveikata				-,01	-,04	-,04	-,10	-,08	-,20	-,18
Nr.5 Laisvalaikis					-,15	,05	-,07	-,21	-,13	-,08
Nr.6 Asmeniniai aspektai						,07	-,03	-,13	,07	-,07
Nr.7 Giminaičiai							-,10	-,20	-,16	-,13
Nr.8 Draugai								-,12	-,09	,03
Nr.9 Finansai									-,21	,10
Nr.10 Kita										,03

* $p \leq 0,05$

** $p \leq 0,01$

Ieškant privačiame sektoriuje dirbančių žmonių gyvenimo tikslų ir subjektyvios gerovės ryšių buvo pastebėta šiek tiek daugiau statistiškai reikšmingų sąsajų. Nustatyta silpna, tačiau statistiškai reikšminga neigiama dvipusė koreliacija tarp išsilavinimo ir asmeninių aspektų sričių ($r=-0,32$). Remiantis šiais duomenimis galima teigti, jog labiau į išsilavinimą besiorientuojantys privačiame sektoriuje dirbantys žmonės kelia sau mažiau su asmeniniais aspektais susijusių tikslų, arba atvirkščiai. Toks pat ryšys nustatytas ir valstybiniame sektoriuje dirbančių žmonių. Silpna, tačiau statistiškai reikšminga neigiama koreliacija taip pat pastebėta tarp su darbu ir asmeniniais aspektais susijusių tikslų. Tai reiškia, jog labiau į darbą besiorientuojantys privačiame sektoriuje dirbantys žmonės kelia sau mažiau su asmeniniais aspektais susijusių tikslų, arba atvirkščiai ($r=-0,31$).

Pastebėta, jog sveikatos sritis yra susijusi su laisvalaikio ir giminaičių sritimis. Silpna, tačiau statistiškai reikšminga neigiama koreliacija nustatyta tarp su sveikata ir laisvalaikiu susijusių sričių. Daugiau į sveikatą orientuoti privačiame sektoriuje dirbantys žmonės mažiau orientuojasi į laisvalaikį, arba atvirkščiai ($r=-0,28$). Silpna, tačiau statistiškai reikšminga teigiama koreliacija nustatyta tarp sveikatos ir giminaičių sričių. Tai rodo, jog į sveikatą orientuoti žmonės yra linkę sau kelti tikslus, susijusius su tėvais, seserimis, broliais, giminaičiais, arba atvirkščiai ($r=0,32$).

Orientacija į giminaičius taip pat yra susijusi su orientacija į finansus. Silpna, tačiau statistiškai reikšminga neigiama koreliacija rodo, jog į turta, gyvenimo lygį, ekonominius aspektus, pinigus, finansus ar skolas orientuoti žmonės kelia sau mažiau su tėvais, seserimis, broliais, giminaičiais susijusių tikslų, arba atvirkščiai ($r=-0,27$). Privačiame sektoriuje dirbančiųjų gyvenimo tikslų sričių ir subjektyvios gerovės ryšiai pateikti 7 lentelėje.

7 lentelė. Privačiame sektoriuje dirbančių žmonių gyvenimo tikslų sričių ir subjektyvios gerovės ryšiai (taikytas Pirsono r koreliacijos koeficientas) (N=57)

	Nr.2	Nr.3	Nr.4	Nr.5	Nr.6	Nr.7	Nr.8	Nr.9	Nr.10	Subjektyvi gerovė
Nr.1 Išsilavinimas	-,23	-,05	-,07	,05	-,32(*)	-,18	-,05	-,12	-,01	-,08
Nr.2 Darbas		-,09	,12	-,02	-,31(*)	,17	-,20	-,19	-,13	-,11
Nr.3 Šeima			-,04	-,15	-,19	,08	-,05	-,17	-,08	,06
Nr.4 Sveikata				-,28(*)	-,18	,32(*)	-,11	-,15	-,12	-,10
Nr.5 Laisvalaikis					-,26	-,03	-,05	,07	-,13	,14
Nr.6 Asmeniniai aspektai						-,24	-,00	-,25	-,01	,04
Nr.7 Giminaičiai							-,14	-,27(*)	,21	-,15
Nr.8 Draugai								-,12	,10	-,10
Nr.9 Finansai									-,08	,17
Nr.10 Kita										-,03

* $p \leq 0,05$

Rezultatų aptarimas

Išanalizavus privačiame ir valstybiniame sektoriuose dirbančių žmonių tikslus galima teigti, kad valstybiniame sektoriuje dirbantys žmonės dažniau sau kelia su sveikata, gera fizine būkle, rūpinimusi savo sveikata susijusius tikslus, nei tai daro privačiame sektoriuje dirbantys žmonės. Taip pat dirbantieji valstybiniame sektoriuje yra labiau orientuoti į su tėvais, broliais, seserimis ar giminaičiais susijusius tikslus nei dirbantieji privačiame sektoriuje. Tačiau privačiame sektoriuje dirbantys žmonės dažniau sau kelia su intymiais santykiais, santuoka, gyvenimu kartu/nesusituokus, šeima, vaikais susijusius tikslus, nei tai daro valstybiniame sektoriuje dirbantys žmonės.

Plačiau analizuojant su karjera susijusį tikslą nustatyta, jog privačiame sektoriuje dirbantys žmonės yra labiau įsipareigoję šiam tikslui ir labiau pažengę šio tikslo įgyvendinimo procese nei dirbantieji valstybiniame sektoriuje. Taip pat nustatyta, kad valstybiniame sektoriuje dirbančių žmonių subjektyvi gerovė teigiamai koreliuoja tiek su įsipareigojimu tikslui, tiek su tikslo įgyvendinimo pažanga. Be to, tikslo įgyvendinimo pažanga teigiamai koreliuoja su įsipareigojimu tikslui, t. y. kuo labiau valstybiniame sektoriuje dirbantys žmonės yra įsipareigoję savo su karjera susijusiam tikslui, tuo labiau jie yra pažengę šio tikslo įgyvendinimo procese. Šie rezultatai iš esmės patvirtina J. C. Brunsteino ir jo kolegų (1998) nuomonę, jog didelis įsitraukimas į tarpusavyje derančių tikslų įgyvendinimą ir aukštas šių tikslų įgyvendinimo lygmuo labiausiai turi įtakos subjektyviai gerovei. Taip pat tai atitinka ir R. A. Emmonso (1986) atlikto tyrimo rezultatus, kurie rodo, jog išsikeltų tikslų svarba (įsitraukimas į tikslų įgyvendinimą) ir jų suderinamumas tarpusavyje yra daugiausia įtakos pasitenkinimui gyvenimu darančys veiksniai. Privačiame sektoriuje dirbančių žmonių subjektyvi gerovė teigiamai koreliuoja tik su įsipareigojimu tikslui. Sąsajų tarp subjektyvios gerovės ir tikslo įgyvendinimo pažangos šiame sektoriuje nenustatyta. Panašumų su šiais duomenimis galima ieškoti J. C. Brunsteino (1993) tyrime, kurio metu buvo nustatyta, kad didelis įsitraukimas į savo tikslų įgyvendinimą sumažina tikslų galimybių būti įgyvendintiems poveikį subjektyviai gerovei (t. y. kuo labiau žmogus įsitraukia į tikslų įgyvendinimą, tuo menčiau mažos tikslų įgyvendinimo galimybės kenkia jo subjektyviai gerovei).

Analizuojant subjektyvios gerovės ir gyvenimo tikslų sąsajas nustatyta, jog valstybiniame sektoriuje dirbančių žmonių orientacija į su išsilavinimu susijusius tikslus neigiamai koreliuoja su į sveikatą bei asmeninius aspektus orientuotais tikslais, o orientacija į su šeima susijusius tikslus neigiamai koreliuoja su į laisvalaikį orientuotais tikslais. Privačiame sektoriuje išsilavinimo tikslai neigiamai yra susiję su į asmeninius aspektus orientuotais tikslais, su darbu susiję tikslai taip pat neigiamai koreliuoja su į asmeninius aspektus orientuotais tikslais; į sveikatą orientuoti tikslai neigiamai koreliuoja su į laisvalaikį orientuotais tikslais bei teigiamai koreliuoja su į giminaičius orientuotais tikslais. Orientacija į giminaičius yra neigiamai susijusi su į finansus, piniginius aspektus nukreiptais tikslais. Pastebėta, jog nė viena iš gyvenimo tikslų sričių nėra susijusi su subjektyvia tiriamųjų gerove. Tai sutampa su W. D. Spanglerio ir R. Palrecho (2004) nuomone, kad subjektyvi gerovė yra susijusi su ekstraversija ir neurotizmu, bet ne su gyvenimo tikslais. Šių mokslininkų nuomone, gyvenimo tikslai nedaro įtakos subjektyviai gerovei. Tačiau K. Salmela-Aro ir J. E. Nurmi (2004) teigimu, orientacijos į su pomėgiais, laisvalaikiu ir sveikata susijusius tikslus siejasi su dideliu pasitenkinimu gyvenimu. Šie mokslininkai (1997) taip pat teigia, jog orientacija į nuo amžiaus priklausančius tikslus lemia aukštą subjektyvią gerovę.

Ateityje prasminga būtų patyrinti, kaip keičiasi darbuotojų gyvenimo ir karjeros tikslai keičiantis jų padėčiai darbe, pavyzdžiui, paaukštinus pareigas.

Išvados

1. Valstybiniame sektoriuje dirbantys žmonės dažniau sau kelia su sveikata, gera fizine būkle, rūpinimusi savo sveikata susijusius tikslus, nei tai daro privačiame sektoriuje dirbantys žmonės. Dirbantieji valstybiniame sektoriuje yra labiau orientuoti į su tėvais, broliais, seserimis ar giminaičiais susijusius tikslus nei dirbantieji privačiame sektoriuje. Privačiame sektoriuje dirbantys žmonės dažniau sau kelia su intymiais santykiais, santuoka, gyvenimu kartu/nesusituokus, šeima, vaikais susijusius tikslus, nei tai daro valstybiniame sektoriuje dirbantys žmonės.

2. Subjektyvios gerovės skirtumų, priklausančių nuo darbo sektoriaus, nenustatyta.

3. Analizuojant su karjera susijusį tikslą nustatyta, jog privačiame sektoriuje dirbantys žmonės yra labiau įsipareigoję šiam tikslui ir yra labiau pažengę šio tikslo įgyvendinimo procese nei dirbantieji valstybiniame sektoriuje.

4. Valstybiniame ir privačiame sektoriuose dirbančių žmonių su karjera susijusio tikslo savybės yra susijusios su subjektyvia darbuotojų gerove. Nustatyta, kad valstybiniame sektoriuje dirbančių žmonių subjektyvi gerovė teigiamai koreliuoja tiek su įsipareigojimu tikslui, tiek su tikslo įgyvendinimo

pažanga. Privačiame sektoriuje dirbančių žmonių subjektyvi gerovė teigiamai koreliuoja tik su įsipareigojimu tikslui.

LITERATŪRA

1. Brunstein, J. C.; Schultheiss, O. C.; Grässmann, R. Personal Goals and Emotional Well-Being : The Moderating Role of Motive Dispositions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1998, vol. 75 (2), p. 494–508.
2. Brunstein, J. C. 1993. Personal Goals and Subjective Well-being: A Longitudinal Study. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 65 (5), p. 1061–1070.
3. Diener, E. 1984. Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, vol. 95 (3), p. 542–575.
4. Emmons, R. A. 1986. Personal Strivings : An Approach to Personality and Subjective Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 51 (5), p. 1058–1068.
5. Kehr, H. M. 2003. Goal Conflicts, Attainment of New Goals, and Well-Being Among Managers. *Journal of Occupational Health Psychology*, vol. 8 (3), p. 195–208.
6. Locke, E. A.; Latham, G. P. 1990. Work Motivation and Satisfaction: Light at the End of the Tunnel. *Psychological Science*, vol. 1, Issue 4, p. 240–246.
7. Michalak, J.; Holtforth, M. G. 2006. Where Do We Go From Here? The Goal Perspective in Psychotherapy. *Clinical Psychology: Science & Practice*, vol. 13, Issue 4, p. 346–365.
8. Nurmi, J. E. 1991. How do adolescents see their future? A review of the development of future orientation and planning. *Developmental Review*, vol. 11, Issue 1, p. 1–59.
9. Pals, T. S.; Little, B. R. 1983. Perceived life satisfaction and the organization of personal project systems. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 44 (6), p. 1221–1230.
10. Pomaki, G.; Maes, S.; Doest, L. 2004. Work Conditions and Employees' Self-Set Goals: Goal Processes Enhance Prediction of Psychological Distress and Well-Being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, vol. 30, No. 6, p. 685–694.
11. Salmela-Aro, K.; Nurmi J. E. 2004. Employees' motivational orientation and well-being at work: A person oriented approach. *Journal of Organizational Change Management*; vol. 17, Issue 5, p. 471–489.
12. Salmela-Aro, K.; Nurmi, E. J. 1997. Goal Contents, Well-being, and Life Context During Transition to University: A Longitudinal Study. *International Journal of Behavioral Development*, vol. 20, Issue 3, p. 471–491.
13. Salmela-Aro, K.; Nurmi, E. J. 2000. Personal Goal Questionnaire.
14. Sheldon, K. M.; Elliot, A. J. 1998. Not all Personal Goals are Personal: Comparing Autonomous and Controlled Reasons for Goals as Predictors of Effort and Attainment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, vol. 24, No. 5, p. 546–557.
15. Sondaitė, J. 2002. Paauglių ateities orientacijos ir akademiniai pasiekimai. *Lietuvos psichologijos akiračiai*, 2002, p. 269–2812002.
16. Sondaitė, J. 2001. Paauglių ateities orientacijų ypatumai: lyčių skirtumai. *Psichologija*, 2001, nr. 23, p. 50–57.
17. Spangler, W. D.; Palrecha, R. 2004. The relative contributions of extraversion, neuroticism, and personal strivings to happiness. *Personality & Individual Differences*, vol. 37, Issue 6, p. 1193–1203.
18. Wiese, B. S.; Freund, A. M. 2005. Goal progress makes one happy, or does it? Longitudinal findings from the work domain. *Journal of Occupational & Organizational Psychology*, vol. 78, Issue 2, p. 287–304.
19. Wofford, J. C.; Goodwin, V. L.; Premack, S. 1992. Meta-Analysis of the Antecedents of Personal Goal Level and of the Antecedents and Consequences of Goal Commitment. *Journal of Management*, vol. 18, no. 3, p. 595–615.

PERSONAL GOALS' ANALYSIS OF EMPLOYEES IN STATE AND PRIVATE SECTORS

Laura Rimkutė

Mykolas Romeris University

Jolanta Sondaitė

Mykolas Romeris University

Summary

The aim of the present work has been to analyze personal goals and subjective well-being of employees in state and private sectors. There was collected data about 122 adults, working in state or private sectors. In the research there were used Personal Goal Questionnaire (K.Salmela-Aro, J.E.Nurmi, 2000) and Satisfaction With Life Scale created in 1993 by Pavot and Diener (Diener, 2000).

The results of the research show that personal goals of employees in state and private sectors differ. Employees in state sector are more oriented to health connected goals than employees in private sector. Also employees in state sector are more oriented to relatives connected goals than employees in private sector. Employees in private sector more often have to intimate relationship and family connected goals than employees in state sector do. Subjective well-being of employees in state and private sectors doesn't differ.

Characteristics of career related goal differ between employees in state and private sectors. Employees in private state have a higher commitment engagement to their career related goal and higher progresses in achievement attainment than employees in state sector have. Subjective well-being of employees in state sector is positively related to commitment engagement to their career related goal and positively related to progress in achievement attainment of this goal. Subjective well-being of employees in private sector is positively related only to commitment engagement to their career related goal.

Keywords: life goals, subjective well-being.